

EURÓPA FÖLDRAJZA I.

Összeállította:
Kéri András földrajz vezetőtanár

EURÓPA HELYZETE, HATÁRAI

Európa nem igazán önálló kontinens („Eurázsia nagy nyugati félszigete”- mondta Alexander von Humboldt német földrajztudós), elkülönítésének inkább emberföldrajzi, kultúrtörténeti okai vannak. E mögött azonban természetföldrajzi adottságok állnak, joggal tekinthetjük Európát tehát ebben az értelemben is önálló kontinensnek.

Területe: 10,5 millió km²
Elhelyezkedése: az északi félgömbön és nagyrészt a keleti féltekén található.
Éghajlata: Nagyrészt a mérsékelt éghajlati övezetben fekszik.

Természeti határai

ÉSZAKON: Jeges-óceán és melléktengerei,
NYUGATON: Atlanti-óceán,
DÉLEN: Gibraltári szoros, Földközi-tenger és melléktengerei, Dardanellák, Márvány-tenger, Boszporusz, Fekete-tenger, Kaukázus lába,
KELETEN: Kászpi-mélyföld (már nem Európa)
Ural folyó,
Ural hegység nyugati lába

1. ábra: Európa határai, tengerei, szigetei, félszigetei (saját szerk.)

A legtagoltabb partvonalú kontinens: 37 200 km hosszú partvonal, hosszabb, mint a háromszor akkora Afrikáé, területének 27%-a félsziget, 8%-a sziget. Ez szerepet játszott az éghajlat alakulásában és a hajózás fejlődésében

TENGEREK:

Norvég tenger, Északi tenger, La Manche csatorna (Anglia és Franciaország között)
Adriai-tenger, Égei – tenger, Balti tenger, Finn Öböl, Botteni öböl

FÉLSZIGETEK:

Skandináv félsziget	Norvégia, Svédország
Kola-félsziget	Oroszország
Jylland-félsziget	Dánia
Bretagne-félsziget	Franciaország
Pireneusi (Ibériai) félsziget	Portugália, Spanyolország
Appennini félsziget	Olaszország
Balkán félsziget	
Krim félsziget	Ukrajna/Oroszország

SZIGETEK, SZIGETCSOPORTOK

Izland, Brit szigetek: Ír sziget, Angol sziget, Baleár szigetek, Korzika, Szardínia, Szicília, Málta, Ciprus

EURÓPA FÖLDTÖRTÉNETE

A változatos felszín alatt sokszínű kőzetanyag található, amely mozgalmas földtörténeti múlttól árulkodik.

A földtörténet során Európa javarészt az Egyenlítőtől délre vagy annak táján tartózkodott, és csak az újidőben került az északi mérsékelt övbe

IDŐ	IDŐSZAK	KOR	ESEMÉNYEK
ŐSIDŐ, ELŐIDŐ			A Balti-ösmasszívum kőzetanyagának kialakulása Balti-pajzs - felszínközeli ércekben gazdag Az ösföldet a Kelet-Európai-síkságon ó- és középidői üledékek takarják – Orosz-tábla
ÓIDŐ			Két hegységképződési ciklus zajlik le Kaledóniai : Skandináv hegység, Skót felföld Variszkuszi : Francia, Német, Lengyel középhegység, Ardennek röghegység, szerkezetük töréses, vetődéses, középhegységek Ásványkincseik a kőszén, vasérc.
KÖZÉPIDŐ			Európa nagy részét tenger önti el. Tengeri üledékes kőzetek keletkeznek több kilométeres vastagságban. Pl. mészkő, dolomit. A végén a Thetys-ősóceán bezáródik Afrika és Eurázsia közeledésével
ÚJIDŐ	HARMAD-IDŐSZAK		Az Eurázsiai-hegységrendszer felgyűrődése, magashegységek kialakulása (Alpok, Kárpátok, Dínári-hg., Appenninek, Pireneusok, Balkán)
	NEGYED-IDŐSZAK	PLEISZ-TOCÉN	Erős lehűlés, eljegesedések, több ezer méter vastag jégtakaró nyomul előre a Skandináv-fsz felől, határa: ld. 2. ábra. A magashegységekben gleccserek nyomulnak előre. Ekkor keletkeztek a tóhátaságok, moréna-síkságok, folyóteraszok és a lösztakarók
		HOLO-CÉN	10 ezer éve a jég visszahúzódott, és kialakult a mai partvonal és éghajlat. A Homo sapiens egyre inkább átalakítja a tájat.

2. ábra: A jégtakaró kiterjedése az utolsó eljegesedés idején
(https://www.nkp.hu/tankonyv/foldrajz_8/lecke_01_001)

EURÓPA ÉGHAJLATA

A legkellemesebb éghajlatú kontinens, nagy része a mérsékelt övezetben fekszik

Európa éghajlatát kialakító és befolyásoló tényezők

- 1.) Az Egyenlítőtől való távolság
Minél közelebb vagyunk az egyenlítőhöz, annál nagyobb a napsugarak beesési szöge, így az évi középhőmérséklet is ennek megfelelően magasabb.
- 2.) Az óceántól való távolság
Minél távolabb, annál kevesebb a csapadék, és évi eloszlása is egyenetlenebb. Európa éghajlatát nagyban befolyásolja az észak-atlanti tenger áramlás, ami meleg tengeráramlás, és fűti a kontinenst
- 3.) Domborzat
Fölfelé haladva az évi középhőmérséklet csökken. Magashegységekben megjelenik a függőleges övezettség

EURÓPA FÖLDRAJZI ÖVEZETESSÉGE

Hideg övezet: Sarkvidéki öv,
Sarkkörü öv

Sarkvidéki öv jellemzője: Állandóan fagyos éghajlat, egy évszak, hideg száraz tél, mindent jég és hó borít. Európa legészakibb szigetei

Sarkkörü öv jellemzői: Tundra éghajlat, két évszak, 9-10 hónapos tél, 2-3 hónapos nyár. Tundra növényzet, ami mohák, zuzmók és törpecserjékből áll.

Mérsékelt övezet: Hideg (szubartikus) öv,
Valódi mérsékelt öv,
Meleg (mediterrán) öv
Mindenütt a 4 évszak a jellemző

Hideg (szubartikus) öv: Sarkkörü övtől délebbre található, tajga éghajlat, természetes növényzete a tajga (fenyőerdő). nagy az évi hőingás, hideg tél, meleg nyár. Kelet-európai-síkság északi része

Valódi mérsékelt öv: Óceáni terület, Mérsékelt szárazföldi terület, Szárazföldi terület.

Óceáni terület jellemzői: óceáni éghajlat, enyhe tél, hűvös nyár, sok csapadék, a csapadék évi eloszlása egyenletes. Az évi közepes hőingás kicsi.

Területei: Brit szigetek, Dánia, Norvégia partvidéke, Nyugat Európa

Mérsékelt szárazföldi terület jellemzői: nedves kontinentális éghajlat, Nagyobb az évi közepes hőingás, a tél hidegebb, a nyár melegebb, a csapadék kevesebb, eloszlása is egyenlőtlenebb.

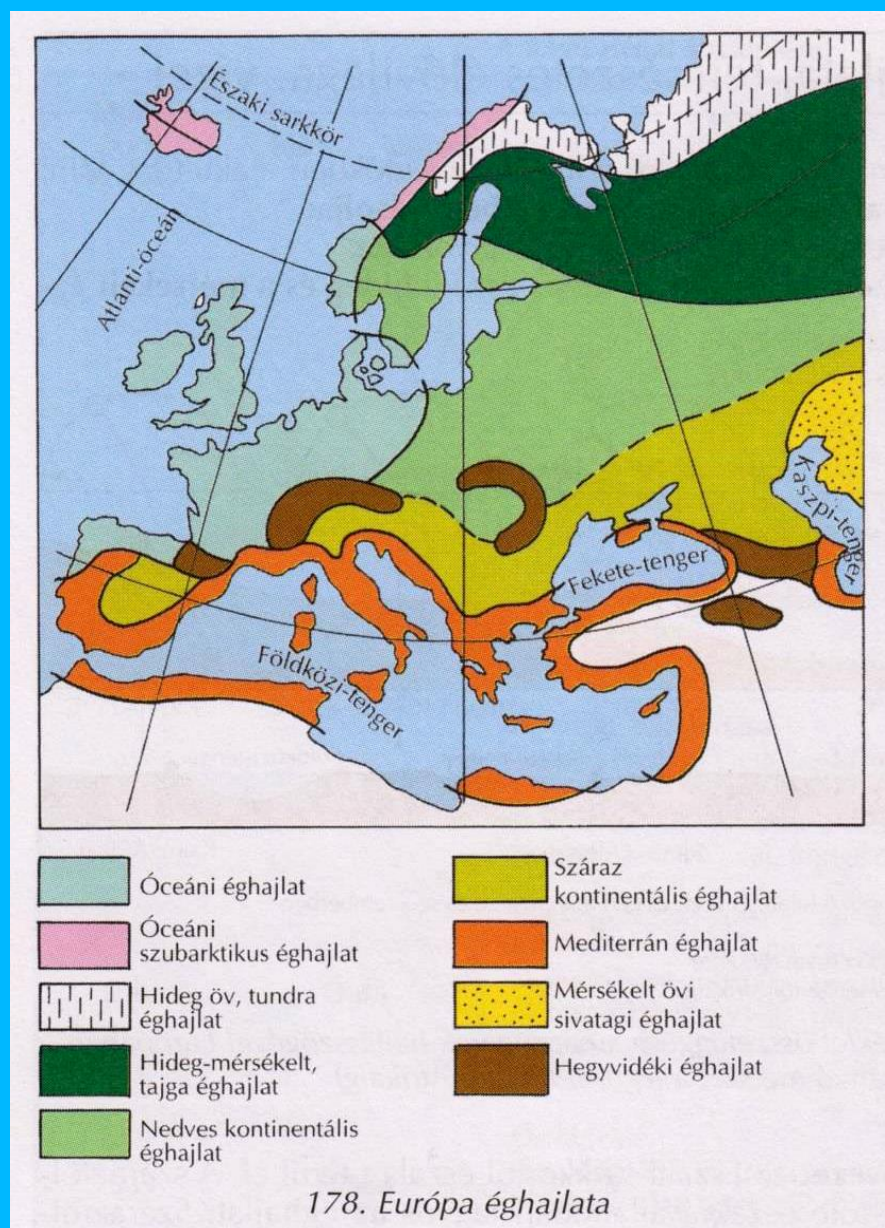
Területei: Közép Európa a magashegységek kivételével (Alpok, Kárpátok), a Kelet-európai síkság középső része

Szárazföldi terület jellemzői: száraz kontinentális éghajlat, nagy az évi közepes hőingás, kevés, 500 mm alatti éves csapadék

Területei: Kelet Európai síkság déli része, Ibéria félsziget középső része

Meleg mérsékelt öv: mediterrán éghajlat, forró száraz nyár, enyhe csapadékos ősz és tél.

Területe: Dél Európa Földközi-tengeri partvidéke

3. ábra: Európa éghajlati területei

(http://tozserpal.com/dugonics/7-efolyam/05_03_Europa_eghajlata_termeszetes_elovilaga_vizei.pdf)

EURÓPA VÍZRAJZA

A **vízhálózat** a domborzat és az éghajlat hatása alatt áll. Fiatal vízhálózat – az utolsó eljegesedés után alakult ki. Európa 17% belső lefolyású terület, a Kászipi-tó vízgyűjtője. Ide torkollik a Volga, Európa legnagyobb folyója

Európát a sűrű vízhálózat és a közepes nagyságú folyók jellemzik. **Legnagyobb folyói** (hossz, vízhozam, város, ahol mérik):

1. Volga: 3690 km, 8150 m³/s (Volgograd)

2. Duna: 2860 km, 6430 m³/s (Galati)

3. Dnyeper: 2285 km, 1670 m³/s

...Rajna: 1320 km, 2330 m³/s

A **vízjárás**: az éghajlat függvénye!

Óceáni területek: kiegyenlített, egyenletes vízjárás, decemberi árvíz, augusztusi kisvíz

Kontinentális területek: ingadozó vízjárás, jeges ár: tavaszi hóolvadáskor, és zöldár: nyár eleji csapadék maximumnál. Az utóbbi években egy őszi árhullám is kezd megjelenni.

Mediterrán: szélsőséges vízjárás, nyáron alig van víz a mederben, télen bővizűek a folyók.

Állóvizek - Tavak: változatos kialakulásúak, sok tó van, de nem nagyok.

A legtöbb tó a jég munkájának eredménye: **tóhátságok** tavai, **glint-tavak** (Ladoga-tó, Európa legnagyobb tava), **tengerszemek** (Csorba-tó), **fjordos tavak** (Garda-tó).

A külső erők közül még a folyóvizek (morotvatavak) és a hegyomlások (Gyilkos-tó) is létrehoztak tavakat.

A belső erők közül a vulkánosság **krátertavakat** hozott létre (Szent Anna-tó), és **árkos vetődésekkel** is keletkeztek tavak (Balaton), bár ebben az esetben a szélnek is nagy szerepe volt.

4.ábra: Csorba-tó, Magas-Tátra (saját felvétel)

EURÓPA REGIONÁLIS BEOSZTÁSA, ORSZÁGAI, FŐVÁROSAI

ÉSZAK EURÓPA:

Izland - Reykjavik

Norvégia - Oslo

Svédország - Stockholm

Finnország - Helsinki

Dánia - Koppenhága

NYUGAT EURÓPA:

Nagy Britannia –London

Írország-Dublin

Franciaország-Párizs

Benelux államok:

Belgium-Brüsszel

Hollandia-Amsterdam (Hága királyi központ)

Luxemburg-Luxembourg

KÖZÉP EURÓPA:

NYUGAT KÖZÉP EURÓPA

Németország-Berlin
Svájc-Bern
Ausztria-Bécs
Szlovénia- Ljubljana

KELET KÖZÉP EURÓPA

Lengyelország-Varsó
Csehország-Prága
Szlovákia-Pozsony
Magyarország-Budapest

Visegrádi Együttműködés, V4

DÉL EURÓPA:

Portugália-Lisszabon
Spanyolország-Madrid
Olaszország-Róma
Málta-Valletta,
Görögország-Athén
Ciprus-Nicosia

DÉL KELET EURÓPA – BALKÁN-FSZ

Szlovénia-Ljubljana (igazából Közép-Európa)
Horvátország-Zágráb
Bosznia-Hercegovina-Szarajevó
Szerbia- -Belgrád
Montenegró - Podgorica
Észak-Macedónia-Skopje
Koszovó – Pristina (Szerbia autonóm területe volt)

volt Jugoszlávia tagköztársaságai

Albánia-Tirana
Bulgária-Szófia
Románia-Bukarest

KELET EURÓPA

Fehéroroszország-Minszk
Ukrajna-Kijev
Moldova-Kisinyov/Chisinau
Oroszország-Moszkva
Balti államok: Észtország-Tallin
Lettország-Riga
Litvánia-Vilnius

Kaukázusi köztársaság (magukat európai országoknak vallják):
Grúzia-Tbiliszi, Azerbajdzsán-Baki/Baku, Örményország-Jereván,

5. ábra: Európa felosztása (saját szerk.)